

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84940,Kownacki-Andrzej.html>
2021-12-09, 09:25

Kownacki Andrzej

KOWNACKI Andrzej (2. poł. XVIII w.), producent broni palnej, konstruktor i wynalazca.

Pochodził z rodziny szlacheckiej.

Przez 20 lat szkolił się w produkcji broni palnej w Niemczech, Francji i Niderlandach (wytwórnice broni w Liège oraz Saint-Étienne). Po powrocie do Polski zorganizował w 1788 królewską manufakturę broni palnej w Kozienicach. W fabryce pracowali sprowadzeni z zagranicy fachowcy (17) oraz przyuczeni rzemieślnicy (6). K. stosował w produkcji własne udoskonalenia i wynalazki. W 1790 przedłożył królowi Stanisławowi Augustowi memoriał *Projekt do założenia nowej potrzebnej maszyny wyciągania i rżnięcia żelaza*. Uruchomił także kilka młynów i hamernię (młotownię). W 1791 próbował zastosować do procesów hutniczych zamiast węgla drzewnego węgiel kamienny z kopalni koło Szczakowej. Równocześnie zwracał uwagę na złą jakościowo rudę żelaza. Uważał, że poprawa produkcji może nastąpić przez powstanie kompanii kupieckich, które zadbają o odpowiednią jakość surowca.

W związku z decyzjami Sejmu Czteroletniego dotyczącymi rozbudowy armii polskiej wzrosło znaczenie zakładu w Kozienicach, a roczna produkcja karabinów osiągnęła w 1792 około 1000 sztuk. Oprócz nich produkowano pistolety i sztucery z gwintowanymi lufami według pomysłu K. Broń obok wartości użytkowych miała także duże walory artystyczne i rytowany napis: *Kownacki arquebusier du Roi à Varsovie*, zaś na tylnej części lufy sztucera był wybijany numer kolejny broni, nazwa producenta oraz dwie tarcze: z Orłem i Pogonią. K., dzięki zagranicznym kontaktom, uczestniczył także w staraniach rządowych dotyczących zakupu broni w fabrykach w Liège i Suhl. Po 1792 znaczenie fabryki zmalało, ale król wypłacał K. kwotę 3600 zł

miesięcznie (choć nieregularnie) na jej utrzymanie. Po wybuchu powstania kościuszkowskiego K. został powołany do Departamentu Broni i Lazaretów Komisariatu Wojskowego. Wojska rosyjskie zniszczyły fabrykę w Kozienicach 24 IV 1794. W tym dniu Rosjanie zdobyli około 1500 sztuk niewykończonych broni palnej, którą zatopili w Wiśle.

Wtedy K. wraz ze specjalistami (18) przeniósł uratowane maszyny do Warszawy (VI 1794). Uruchomiona została manufaktura (VII 1794) w koszarach Gwardii Pieszej Koronnej na Żoliborzu, zajmująca się naprawą broni palnej. Zakład zatrudniał ok. 100 osób i wyprodukował do XI 1794 ok. 2500 karabinów piechoty, 300 karabinów kawaleryjskich i 200 pistoletów oraz 200 bagnietów. Po upadku powstania w 1795 król w zamian za koszty poniesione przez K. w powstaniu wszystkie urządzenia manufaktury przekazał mu na własność.

PSB (A. Zahorski); SPPT (B. Orłowski).

W. Kula: *Szkice o manufakturach w Polsce XVIII w.*, Warszawa 1965, s. 762-811; A. Wolański: *Wojna polsko-rosyjska 1792 r.*, Poznań 1922; A. Zahorski: *Uzbrojenie i przemysł zbrojeniowy w powstaniu kościuszkowskim*, Warszawa 1963.

Andrzej J. Wójcik

[Poprzedni](#)
[Następny](#)